

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ 4 [21.]*Η Φεγγαροντυμένη και τα πάθη του Κρητικού***ΠΡΩΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :****Η αλληλεπίδραση φεγγαροντυμένης και φύσης (στ. 1-8)****Το φως**

Η ανάδυσή της φεγγαροντυμένης μέσα από τη θάλασσα αρχίζει κλιμακωτά να αυξάνει τη φωτεινότητα του χώρου. Έτσι, το ασθενικό φεγγαρόφωτο δίνει σταδιακά τη θέση του σε μια διάχυση εκτυφλωτικού φωτός:

- Τα αστέρια υπερβάλλουν σε λάμψη («*τ' αστέρια ... την αχτινοβόλησαν*»)
- Παρά το υπέρλαμπρο φως των άστρων το φως της φεγγαροντυμένης υπερτερεί («*δεν την εσκεπάσαν*»)
- Το φως που εκπέμπει μάλιστα μεταβάλλει εντέλει τη νύχτα σε μέρα («*Τότε από φως μεσημερνό ή νύχτα πλημμυρίζει*») μεταμορφώνοντας την κτίση σε έναν πάμφωτο ναό («*η χτίσις έγινε ναός πού ολούθε λαμπυρίζει*»)

Το φως που εκπέμπει η φεγγαροντυμένη είναι η απόλυτη πιστοποίηση της θεϊκής της υπόστασης. Η υπερβολική του λάμψη και η μεταμορφωτική του δύναμη είναι ένα από τα στοιχεία –το σημαντικότερο ίσως– που τρέπουν το φυσικό τοπίο σε μεταφυσικό.

Τα χαρακτηριστικά της φεγγαροντυμένης

Η φεγγαροντυμένη μοιάζει εδώ να συναιρεί ένα πλήθος στοιχείων:

- (1) Θαυμαστές – Υπερφυσικές Ιδιότητες: Το φως των αστεριών τη λούζει χωρίς να την καλύπτει (στ.2), πατά πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας χωρίς να βυθίζεται (στ.3-4), το φως που εκπέμπει μεταμορφώνει το φυσικό τοπίο (στ.7-8).
- (2) Βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με τη Φύση: ο τρόπος που αντιδρούν τα άστρα στο κοίταγμά της («*Εκοίταξε τα' αστέρια, κι εκείνα αναγάλλιασαν*») αλλά και η ανοιχτή αγκαλιά που τείνει προς τη φύση («*ανεί τς αγκάλες*») δείχνουν τον ιδιαίτερα στενό δεσμό τους.
- (3) Το ερωτικό στοιχείο: εδώ ο ερωτισμός της φεγγαροντυμένης παρουσιάζεται άρρηκτα συνδεδεμένος με τη φυσική της διάσταση («*ανεί τς αγκάλες μ' έρωτα και με ταπεινοσύνη*»).
- (4) Διοθητικές ιδιότητες (σε απόλυτο βαθμό): «*πάσαν ομορφιά*»
- (5) Ηθικές ιδιότητες (σε απόλυτο βαθμό): «*ταπεινοσύνη*», «*πάσαν καλοσύνη*»

Σημ. Τα δύο τελευταία χαρακτηριστικά επαναφέρουν το γνωστό ιδανικό του «καλού καγαθού».

Εκφραστικά μέσα

Εικόνες: (α) η ολόφωτη αέρινη μορφή της φεγγαροντυμένης που πατά πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας και λούζεται από το φως των άστρων (1-4)

(β) η φεγγαροντυμένη που ανοίγει την αγκαλιά της στην Κτίση (5)

Δραματικός Ενεστώτας: «*πατεί*», «*σηκώνει*», «*ανεί*», «*πλημμυρίζει*»

Γιάννης Στούπας

<u>Μεταφορές:</u>	«εσκεπάσαν», «σουφρώνει», «κυπαρισσένιο», «σηκώνει», «πλημμυρίζει», «ναός»
<u>Αντίθεση:</u>	«φως μεσημερνό - νύχτα»
<u>Προσωπ/ση:</u>	«αναγαλλιάσαν»
<u>Υπερβολή:</u>	«φως μεσημερνό», «ολούθε»
<u>Κλιμακωτό:</u>	η ανιούσα ένταση του φωτός
<u>Πολυσύνδετο:</u>	στ.1-8

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :

Η αλληλεπίδραση φεγγαροντυμένης και Κρητικού (στ. 9-12)

Η έλξη

Ανάμεσα στη φεγγαροντυμένη και στον Κρητικό αναπτύσσεται μια αμοιβαία έλξη.

- Αρχικά η φεγγαροντυμένη (που παρομοιάζεται με τη βελόνα της πυξίδας) έλκεται από τον Κρητικό και κρατά το βλέμμα της καρφωμένο πάνω του («καταπώς στέκει στο Βοριά η πετροκαλαμίθρα / Όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ την κεφαλή της κλίνει»).
- Αντίστοιχη έλξη φαίνεται να αναπτύσσεται και από την πλευρά του Κρητικού, ο οποίος την κοιτά επίμονα, αδυνατώντας να πάρει το βλέμμα του από πάνω της («Την κοιτάζα ό βαριόμοιρος, μ' έκοίταζε κι εκείνη»).

Ο μαγνητισμός που ασκεί η φεγγαροντυμένη στον Κρητικό επισημαίνεται και πιο κάτω: πρόκειται για μια **κατάσταση έκστασης**, η οποία έχει ως άμεσο αποτέλεσμα να χάσει ο Κρητικός κάθε επαφή με τον έξω κόσμο.

Ο βαριόμοιρος

Το επίθετο αυτό που χρησιμοποιεί ο Κρητικός για τον εαυτό του συμπυκνώνει

- τις σκληρές δοκιμασίες που έχει περάσει (λαβωματιές, απώλεια συντρόφων, απώλεια οικογένειας, εκπατρισμός)
- τη δύσκολη θέση στην οποία βρισκόταν εκείνη τη στιγμή (ναυαγός, επιφορτισμένος με την υποχρέωση να σώσει τη ζωή του και τη ζωή της αρραβωνιαστικιάς του)
- τις ολέθριες συνέπειες που θα είχε γι' αυτόν η εκστατική του προσήλωση στο βλέμμα της φεγγαροντυμένης (θάνατος της κορασιάς, ζητιανιά, τρέλα, εφιάλτες).

Εκφραστικά μέσα

Εικόνες: η αμοιβαία προσήλωση φεγγαροντυμένης και Κρητικού

Δραμ. Ενεστώτας: «κλίνει»

Παρατατικός: «κοίταζα... κοίταζε»

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Επανάληψη: «κοίταζα... κοίταζε»

Παρομοίωση: «Καταπώς στέκει στο Βοριά η πετροκαλαμίθρα»

Άρση - Θέση: «Όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ»

ΤΡΙΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :

Η φεγγαροντυμένη ως αδιευκρίνιστη ανάμνηση που αναδύεται ορμητικά
(στ. 13-20)

Η ανάμνηση και το στοιχείο του απροσδιόριστου

Η φεγγαροντυμένη προκαλεί στον Κρητικό την αίσθηση του *οικείου* αλλά και ταυτοχρόνως του *αδιευκρίνιστου*: Νιώθει δηλαδή ότι την έχει ξαναδει, χωρίς όμως να μπορεί να προσδιορίσει πού ακριβώς.

Για να την ορίσει χρησιμοποιεί μια τριπλή διάζευξη (στ.14-16), ανατρέχοντας σε μορφές της παλαιότερης ζωής του: πρόκειται είτε για τη ζωγραφική αναπαράσταση κάποιας αγίας, είτε για ένα ερωτικό ίνδαλμα της εφηβείας του, είτε για μια προσφιλή ονειρική μορφή της βρεφικής του ηλικίας (πιθανόν τη μητέρα του).

Η ανάμνηση και το διονυσιακό στοιχείο

Οι τρεις αυτές μορφές συμπυκνώνουν την άμεση αίσθηση («*την είχα ιδει*»), τη σκέψη («*την είχε ερωτικά ποιήσει ο λογισμός μου*») και το όνειρο («*καν τ' όνειρο*»).

Ταυτόχρονα όμως περικλείουν ως κοινό στοιχείο την άνευ όρων αγάπη στις τρεις ισχυρότερες εκδοχές της: την αγάπη προς το «θείον» (στ.14), την ερωτική αγάπη (στ.15) και την αγάπη προς τη μητέρα (στ.16). Αυτό το «διονυσιακό» συναίσθημα της απόλυτης αφοσίωσης παρέμενε κρυμμένο βαθιά μέσα στο υποσυνείδητο του ήρωα, ώσπου το ανέσυρε ορμητικά η φεγγαροντυμένη.

Η ανάμνηση και το πλατωνικό στοιχείο

Κάποιοι μελετητές συσχετίζουν αυτήν την αναφορά του Σολωμού με τον ιδεαλισμό του και συγκεκριμένα με τις πλατωνικές θεωρίες. Κατά τον Πλάτωνα, όσα αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας σ' αυτόν τον κόσμο δεν είναι πραγματικά όντα αλλά είδωλα των πραγματικών όντων, των ιδεών, οι οποίες βρίσκονται στον ιδεατό κόσμο. Η ψυχή του ανθρώπου, πριν ενσαρκωθεί εδώ, εγκατοικούσε στον ιδεατό κόσμο και γνώρισε τις ιδέες. Έτσι, στον κόσμο αυτό ο άνθρωπος δε γνωρίζει καινούρια πράγματα, απλά βλέποντας τα είδωλά των ιδεών, θυμάται τις ιδέες που γνώρισε στο προσωπικό εκείνο στάδιο.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια μπορούμε να υποθέσουμε ότι η φεγγαροντυμένη είναι η πλατωνική ιδέα του αγαθού, την οποία ο Κρητικός γνώρισε στον κόσμο των ιδεών και ξαναβλέπει τώρα μπροστά του, χωρίς όμως να μπορεί να προσδιορίσει πού την έχει ξαναδει.

Η ανάμνηση και το αποκαλυπτικό στοιχείο

Ο Κρητικός, προσπαθώντας να σκιαγραφήσει περαιτέρω το χαρακτήρα και την υφή της ανάμνησης, σημειώνει ότι:

(α) ανάγεται σε ένα μακρινό παρελθόν («*Ήτανε μνήμη παλαιή*») και γι' αυτό ενδεχομένως παρέμενε θαμμένη βαθιά στο υποσυνείδητο του ήρωα («*αστοχισμένη*»).

Γιάννης Στούπας

- (β) είναι ευχάριστη («γλυκιά»)
 (γ) έχει χαρακτήρα αποκαλυπτικό: παρουσιάζεται ξαφνικά, διακρίνεται από ορμή και ένταση και συνοδεύεται από φως. Ο αποκαλυπτικός αυτός χαρακτήρας αποδίδεται παραστατικότερα μέσω της παρομοίωσης των στ.19-20 (για τη λειτουργία της παρομοίωσης βλ. τέταρτη ενότητα).

Εκφραστικά μέσα

Εικόνες: Το νερό που ξεπηδά ορμητικό από το βουνό

Δραμ. Ενεστώτας: «προβαίνει»

Τριπλή διάζευξη: «καν... κάνε... καν» (αδυναμία ορισμού)

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

Επανάληψη: «καν... κάνε... καν»

Παρομοίωση: «Σαν το νερό... κι ο ήλιος το στολίζει»

Μεταφορά: «γλυκιά»

Συνεκδοχή: «θωρεί το μάτι»

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :

Η απώλεια της όρασης του Κρητικού (στ. 21-22)

Η παρομοίωση του νερού και η λειτουργία της

Η παρομοίωση του νερού (στ.19-20) δε συσχετίζεται μόνο με τον αποκαλυπτικό χαρακτήρα της ανάμνησης (βλ. παραπάνω) αλλά και με την εξωτερική αντίδραση του Κρητικού στην ανάμνηση αυτή: δάκρυα πλημμυρίζουν τα μάτια του, με αποτέλεσμα να χάσει προσωρινά την όρασή του και συνεπώς και τη θέα της φεγγαροντυμένης.

Έτσι το νερό που ξεπηδά με ορμή από τα έγκατα της γης συγκρίνεται:

- (α) αφενός με την αιφνίδια και έντονη εμφάνιση της ανάμνησης (17-18)
 (β) αφετέρου με τα δάκρυα που αναβλύζουν από τα μάτια του ήρωα (21-22)

Εντέλει μέσω της παρομοίωσης αυτής συγκρίνονται τελικά μεταξύ τους οι δύο αυτές εκδηλώσεις: (α) η εσωτερική διαδικασία της μνημονικής ανάκλησης (στ.13-18) και (β) η εξωτερική εκδήλωση του κλάματος (στ.21-22). Έτσι ο ποιητής κατορθώνει να συνδέσει το «μέσα» με το «έξω» αλλά και συνάμα να καταδείξει την «εκτός του κόσμου τούτου κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο Κρητικός».

Εκφραστικά Μέσα

Μεταφορά: «Βρύση έγινε το μάτι μου»

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :**Η ματιά της φεγγαροντομένης (στ. 23-28)****Το βλέμμα της φεγγαροντομένης (κάποιες πρώτες παρατηρήσεις)**

Εδώ περνούμε από το μάτι του Κρητικού (στ.21-22) στα μάτια της φεγγαρο-ντομένης (στ.23κ.ε), στα οποία δίνονται θεϊκές ιδιότητες:

- (α) ο Κρητικός νιώθει την παρουσία τους «μέσα στα σωθικά» του (στ.23)
- (β) του στερούν τη δυνατότητα της ομιλίας (στ.24)
- (γ) διαβάζουν και αποκαλύπτουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά του (στ.25-28)

Η απώλεια της ομιλίας του Κρητικού σε συνδυασμό με την αποκάλυψη των πιο μύχιων σκέψεων και συναισθημάτων του, πιστοποιούν ότι η επικοινωνία του με τη φεγγαροντομένη δεν είναι εξωτερική αλλά εσωτερική. Αυτή ακριβώς η εσωτερικότητα καθιστά την επικοινωνία πληρέστερη.

[Για επιπλέον στοιχεία βλ. έκτη ενότητα]

Εκφραστικά Μέσα

Μεταφορές: «ετρέμαν», «διάβαζε»

Προσωποποίηση: «δε μ' άφηναν» (τα μάτια)

Συνεκδοχή: «με θλίψη του χειλιού μου»

ΕΚΤΗ ΕΝΟΤΗΤΑ :**Οι πόνοι του Κρητικού (στ. 29-38)****Οι πόνοι του Κρητικού**

Η διεισδυτική ματιά της φεγγαροντομένης φέρνει στο φως «νέα μνημονικά κοιτάσματα». Αυτή τη φορά αναφέρονται στις οικογενειακές συμφορές του Κρητικού, οι οποίες τον γεμίζουν πόνο. Οι συμφορές αυτές, που αποδίδονται με μια σειρά από λιτές, ωμές και ρεαλιστικές εικόνες, είναι οι εξής:

- (α) η αιχμαλωσία των αδελφών του (στ.31)
- (β) ο βιασμός και η δολοφονία της αδελφής του (στ.32)
- (γ) η θανάτωση του πατέρα του και της μάνας του (στ.33-34)
- (δ) η εγκατάλειψη της πατρικής γης (στ.35-36).

Μέσω των παραπάνω ο ποιητής εκφράζει τον πόνο και τη συντριβή που κυριαρχούν στην ψυχή του ήρωα αλλά και την αγριότητα των Τούρκων.

Το βλέμμα της φεγγαροντυμένης (ο ρόλος του)

Η ματιά της φεγγαροντυμένης διαδραματίζει, όπως φαίνεται, βασικότατο ρόλο στην εσωτερική αναζήτηση του ήρωα:

- (α) φέρνει στην επιφάνεια μνήμες από τη βρεφική, παιδική και εφηβική ηλικία του ήρωα και ενδεχομένως από το προσωπικό του παρελθόν (στ.13-18). Πρόκειται για μια εποχή που ο Κρητικός έβλεπε τον κόσμο με τρόπο εξιδανικευμένο. Το συναίσθημα που κυριαρχούσε τότε ήταν ασφαλώς μια «άνευ όρων αγάπη».
- (β) αναμοχλεύει όμως και το πρόσφατο παρελθόν, δηλαδή τα χρόνια της ενηλικίωσής του, κατά τα οποία έλαβε μέρος σε ένα σκληρό πόλεμο, που είχε ως αποτέλεσμα το ξεκλήρισμα της οικογένειάς του και τον αναγκαστικό εκπατρισμό του (στ.31-36). Ο κόσμος πια δεν εμφορείται από γαλήνη και αγάπη, αλλά από τη συγκρούσεις και πόνο (στ.29-30).

Ο πόνος και η απώλεια όλων όσων αγάπησε επαναφέρουν στη μνήμη του Κρητικού την αρραβωνιαστικιά του, το μοναδικό απομεινάρι από τον ιδανικό κόσμο της αρμονίας και της αγάπης. Η ενδεχόμενη απώλειά της θα τον βύθιζε οριστικά στον πόνο. Γι' αυτό απευθύνεται με απόγνωση στη φεγγαροντυμένη και της ζητά να τον βοηθήσει να σώσει την «κορασιά».

Εκφραστικά Μέσα

<u>β' πρόσωπο:</u>	στ.29-38
<u>Επίκληση:</u>	«Βόηθα, Θεά...»
<u>Εικόνες ρεαλιστικές:</u>	στ.31, 32, 33, 34, 36
<u>Εικόνα μεταφορική:</u>	στ.37-38

<u>Μεταφορές:</u>	«φύτρωσαν», «εξεχειλίσανε», «τα βάθη της καρδιάς μου»
-------------------	---

Αφηγηματολογικές παρατηρήσεις για ολόκληρο το απόσπασμαΧρονικά επίπεδα:

(α) Κύρια αφήγηση:	1-13, 18-30, 37-38
(β) Αναδρομές:	14-17, 31-36

<u>Αφηγημ. Τρόποι:</u>	υποτυπώδης αφήγηση περιγραφή: 1-12, 21-22 περιγραφή γεγονότων: 31-36 μονόδρομος διάλογος: 29-38 εσωτερικός δραματικός μονόλογος: 13-18, 23-28 σχόλια: 19-20
------------------------	--

<u>Αφηγημ. Τεχνικές:</u>	Αναδρομές: 14-17, 31-36
--------------------------	-------------------------

Γιάννης Στούπας